

ALTAY YARATILIŞ MİTİ İLE M. NECATİ SEPETÇİOĞLU'NUN YARATILIŞ DESTANININ YÜZEYSEL YAPI UNSURLARI BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Rabia Gökcen KAYABAŞI

*Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü,
rabiagokcen@hotmail.com*

Received: 16.01.2016

Accepted: 21.03.2016

ÖZ

Halk hafızasındaki çeşitli olaylar ve inançlar; mitlerde, destanlarda ve çeşitli anlatı türlerinde yaşayarak günümüze kadar gelebilmiştir. Fakat zamanla komşu veya sonradan tanışılan kültürlerin etkisine maruz kalmışlar, bu nedenle mevcut metinlerde değişiklikler olduğu gibi yeni metinler de teşekkül etmiştir. Sözlü olarak icra edilen bu ürünler yazıya belli bir zamandan sonra aktarıldığı için, çoğu kez unutulmuş ve birtakım değişikliklere maruz kalmıştır. Bu bağlamda 19. yüzyılın ikinci yarısında Altay Türkleri arasında Radloff tarafından derlenmiş olan Türk yaratılış miti, dünyanın ve evrenin yaratılışı, insan soyunun türeyişi ve tüm bunlar oluşurken şeytanın (Erlık) yaptığı kötülükler Türk düşüncesi etrafında şekillendirilmektedir. Bu makalede Radlof'un derlemiş olduğu Altay Yaratılış Miti ile M. Necati Sepetçioğlu'nun *Yaratılış Destanı*, karşılaştırmalı yazın bilimi açısından, yüzeysel yapısındaki figüratif unsurlar (mekân, zaman, anlatıcı, bakış açısı, kahramanlar, motifler, olay örgüsü) dikkate alınarak incelenmiştir. Gerçekleştirilen çözümlemelerde yazın bilim, gösterge bilim ve metin dil bilim yöntem ve teknikleri çalışmanın kuramsal zeminini oluşturmaktadır. Çalışmanın bir diğer amacı da mit ve destan yazın türlerinin yapısına ilişkin çıkarımlarda bulunmaktır. Değerlerin ve deneyimlerin bilgisini mitler aracılığı ile bize sunan mitoloji ile iç içe olmak, insanı, toplumu ve evreni anlama noktasında önemlidir. Mitleri su yüzüne çıkaran şair ve yazarlar da hazırladıkları bu eserlerle insanlara yeni ufuklar açacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mit, destan, yaratılış, Altay yaratılış miti, yüzeysel yapı unsurları.

COMPARISON OF ALTAYYARATILIS MYTH and THE EPIC OF YARATILIS, M. NECATI SEPETCIOGLU IN TERMS OF SURFACE STRUCTURE ITEMS

ABSTRACT

Various events and beliefs in people's memories has survived to the present day by living in myths, legends, and various stypes of narrative. But once exposed to the cultures of their neighbors or the impact of later become acquainted with the culture. Therefore, it has been formed in the new text as well as changes in the existing text. But the mythological elements of living legends have survived transformed in to icons and symbols. These products are to be conducted or allyastran scribed after a certain time, often forgot ten and has been subject to some changes. In this context in the second half of the 19th century, Turkish creation myths, edited by Radloff from the Altay Turks, is shaped around Turkish thought, the creation of the world and the universe, the human race des cent, and all of them formed the devil his evil. In this article, Altay Yaratilis Myth' edited by Radloff and Yaratilis Epic edited by M. Necati Sepetçioğlu, figurative elements in the surface structure in terms of comparative literature science (space, time, narrator, point of view, heroes, motives, plot) were examined considering. In The analysis

carried out Type science, instrument science and text linguistics methods and techniques are the theoretical ground work. Another objective of the study is to perform the extraction related to the structure of literature type of myths and legends. To be intertwined with the Mythology, that gives us knowledge of the values and experience through myth, is important in terms of understanding the universe., human and society. Poets and writers, who bring surface the myths, will open new horizons for the people with this work.

Keywords: Myth, legend, creation, Altai creation myth, surface structure elements.

1.GİRİŞ

Altay dağları ve bu bölgedeki vadiler arasında Türkler binlerce yıl yaşamış, ancak büyük Türk Devletleri kurulmamıştır. Dış etkenlerin tesiri ile çeşitli efsaneler türemiş olsa da eski Türk mitolojisinin ve inançlarının ilk örnekleri ile bu bölgede karşılaşmak mümkündür.

Toplumun maddi ve manevi değerlerini, kültür öğelerini, duygu ve düşüncelerini üzerinde taşıyan destanların kökleri, çok eski zamanlarda oluşmuş inançlara, mitolojiye yani mitlere dayanmaktadır. "Mitler, dünyanın insanın ve yaşamın doğaüstü bir kökeni ve tarihi olduğunu; bu tarihin anlamlı, değerli ve ibret alınacak olaylarla dolu bulunduğunu ortaya koyar" (Eliade 2000: 784).

Halk hafızasındaki çeşitli olaylar ve inançlar; mitlerde, destanlarda ve çeşitli anlatı türlerinde yaşayarak günümüze kadar gelebilmiştir. "Mitoloji ile belirginleşen inanç esasları, başlangıçta şiirle korunup aktarıldığı için, ilkel dönemde yazıya aktarılan şiirler temel kaynak niteliğindedir" (Doğan, 2009: 122). Fakat zamanla komşu veya sonradan tanışılan kültürlerin etkisine maruz kalmışlar, bu nedenle mevcut metinlerde değişiklikler olduğu gibi yeni metinler de teşekkül etmiştir. Mitolojik düşünce, destan metninin şekillenmesinde önemli rol oynadığı gibi destanda da mitolojik düşüncenin dış görünümü hâlinindedir (Bayat, 2007a: 101).

Mitoloji semboller ilmi demektir ve mitolojinin sembolleri kelimelerdir. Mitolojik her kelimenin altında bir hazine gizlidir. Halk anlatmaları içerisinde de pek çok mitolojik kelimeler veya unsurlar vardır (Bakırcı 2015: 184). Mitolojiler, yaşam enerjilerimizi besleyen saf kaynaklardır (Şenocak, 2015: 80). Kültürel kimliğin bir göstergesi olan destan, efsane, masal, halk hikâyesi, fıkra gibi anlatılar incelendiğinde bunların içerisinde çeşitli motiflerin ve sembolik unsurların yer aldığı görülecektir (Çetindağ Süme, 2015: 136). Ancak destanlar içinde yaşayan mitolojik unsurlar simge ve sembollere dönüştürülerek yaşatılmıştır. "Bu imge ve simgeler insanın dış dünya: bitki, hayvan, dağ, orman, yıldızlar ve manevi dünya: ataların ruhu, ışıklı ruhlar, yer altı dünyası varlıkları ile ilişki kurmasına yardım eder. Kısaca söylemek gerekirse mit, düşüncemizde var olan imgelerin sözel şekilde icra edilen metinle birleşmesidir veya bu imgelerin sembollere dönüşmesidir" (Bayat, 2007b: 16-17). Sözlü kültüre ait olan metinler, mitolojik unsurların edebi eserlere yansımaya başladığı çok eski tarihlerden bugüne kadar yaşamını sürdürmüştür (Yakici, 2015: 313). Ancak sözlü olarak icra edilen bu ürünler, yazıya belli bir zamandan sonra aktarıldığı için, çoğu kez unutulmuş ve birtakım değişikliklere maruz kalmıştır. Ekici bir yazısında mitin; efsane, masal, destan ve fıkraya, destanın ise hikâyeye, hikâyenin de meddah hikâyelerine dönüştüğünü dile getirmiş, bu dört türün mitlerden sonra yer almasını, onların art zamanlı olmalarına; bir arada

bulunmalarını ise eş zamanlı olmalarına bağlamıştır. Aynı zamanda bu türlerin birbirleriyle yakın bir ilişki içinde olmaları gerektiği üzerinde durmuştur (Ekici, 2005: 226- 228).

Yazılı kaynaklarda İslamiyet'ten önceki Türk mit ve destanlarının orijinal tam metinleri mevcut değildir. Türk, Arap, İran, Çin vb. kaynaklardaki dağınık bilgiler Türk destan geleneğinin çok eski devirlere giden bir tarihi olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte bu metinlerin birçoğu sözlü gelenekte muhafaza edilmiştir.

Türk mitolojisi alanında ilk ve önemli çalışmalarıyla tanınan Abdulkadir İnan, "XIX. yüzyılın ortalarında Verbitski ile Radloff tarafından Altaylı ve Yeniseyli Türk boylarından tespit edilen dünya yaratılışı hakkındaki efsaneler, Hint-İran ve Yahudi efsanelerinden müteessir olmuşlardır." cümlesiyle, mitlerin evrenselliğine dikkat çekmektedir. "Umumiyetle Şamanist Türklerin kozmogonisi 'yaratıcı tanrılar' (ayısıt, yayuçu) tanıyorsa da yaratma mefhumunu 'yoktan var etme' olarak anlamaktan çok uzaktır." sözleriyle de Türklerin yaratılış mitinin farklı bir şekilde oluştuğu söylemektedir (İnan, 2000: 13). Bu bağlamda 19. yüzyılın ikinci yarısında Altay Türkleri arasında Radloff tarafından derlenmiş olan Türk yaratılış miti, dünyanın ve evrenin yaratılışı, insan soyunun türeyişi ve tüm bunlar oluşurken şeytanın (Erlik) yaptığı kötülükler Türk düşüncesi etrafında şekillendirilmektedir. "Bu destan, hemen hemen millet olma yolunda ilk adımlarını atan Türklerin, o günlerine ait bir destandır" (Sepetçioğlu, 1986: 99). *Resimli Türk Edebiyatı* (Banarlı: 1971), *Türk Edebiyatı Tarihi*(Atsız:1997), *Türk Mitolojisi* (Ögel: 2002) vb. kaynaklarda bu destana yer verilmiştir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun hazırlamış olduğu *Yaratılış Destanı* adlı eser; mitik metinlerin çağdaş yorumlanması ile ilgili Türkiye'de yapılmış ilk ve önemli eserlerden biridir. Mustafa Necati Sepetçioğlu dil, kültür, medeniyet, sanat, edebiyat vb. konularda hazırladığı eserlerinde, Türk mitolojisine ve halk kültürüne ayrı bir önem vermiştir. Türk tarihini, romanlar ve destanlar hâlinde kaleme almış; Yaratılış, Türeyiş, Göç, Oğuz Kağan, Bozkurt, Şu ve Ergenekon destanlarını kaynak metin olarak kullanıp, farklı bir boyut kazandırarak *Yaratılış ve Türeyiş* adıyla yeni bir eser ortaya çıkarmıştır.

Türkiye'de Mustafa Necati Sepetçioğlu gibi kendini milletin devamlılığına adayan birçok fikir ve edebiyat insanı, kültürel kimliğin oluşumunu sağlayıp halk kültürünü yeniden yaşatma yoluna gitmişlerdir. "Türk Destanlarını nazma çekme veya onların muhtevasından geniş ölçüde faydalanma yoluna giden bazı edebiyatçılar da vardır: Ziya Gökalp, M. N. Sepetçioğlu, Oğuz Özdeş, A. Ziya Kozanoğlu, Cahit Külebi, Basri Gocul, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu gibi isimler, destanları şiir, roman veya hikâye formuyla tekrar okuyucu ile buluşturmuşlardır" (Tural, 1999: 22).

Bu makalede Radlof'un derlemiş olduğu Altay Yaratılış Miti ile M. Necati Sepetçioğlu'nun *Yaratılış Destanı*, karşılaştırmalı yazın bilimi açısından yüzeysel yapısındaki figüratif unsurlar (mekân, zaman, anlatıcı, bakış açısı, kahramanlar, motifler, olay örgüsü) dikkate alınarak incelenmiştir. Gerçekleştirilen çözümlemede yazın bilim, gösterge bilim ve metin dil bilim yöntem ve teknikleri çalışmanın kuramsal zeminini oluşturmaktadır. Çalışmanın bir diğer amacı da mit ve destan yazın türlerinin yapısına ilişkin çıkarımlarda bulunmaktır.

2. METİNLERİN YÜZEYSEL YAPISINDAKİ FİGÜRATİF UNSURLAR

Demir'in Eagleton'dan (Eagleton, 2004: 29) aktarımına göre: Anlatısal tipteki metinlere yönelik yapısal çözümlenmelerde, metnin derin yapısından anlatısal izlencedeki edimlere ve oradan da yüzeysel yapının figüratif unsurlarındaki söylemselleşmeye doğru gerçekleşen edimsel ve anlamsal somutlaşma tespit edilmelidir. Bu noktada yazar-metin-okur iletişiminin tam olarak betimlenebilmesi, karşı bir metin oluşturulması metinsel sapmaları belirleyecek bir üst yorum becerisini gerektirmektedir. Zaten bütün yazın ürünleri; onları okuyan toplumlar tarafından, bilinçsiz olarak da olsa bir tür yeniden yazımdır (2015: 128). Bu çalışmada, çözümlenmesi hedeflenen Altay Yaratılış Miti ile Sepetçioğlu'nun *Yaratılış Destanı*, yüzeysel yapılarında yer alan figüratif unsurlar, somuttan soyuta doğru karşılaştırmalı olarak çözümlenmiş ve bu metinlerin dizimsel ve dizgesel yapısal unsurları arasındaki benzerlikler ile farklılıklar, hem söylemselleşme edimleri açısından hem de anlatı izlekleri açısından değerlendirilmiştir.

Bayat, mitlerin kutsal anlatı özelliğini kaybederek destan metnine dönüştüğünü, düşünme ve metin bağlamında da bir dağılma ve yenilenme süreci yaşadığını vurgulamaktadır (Bayat, 2007a: 102). Altay yaratılış miti de - Sepetçioğlu'nun tabiriyle Altay Yaratılış Destanı-, Sepetçioğlu tarafından mensur hâlde yeniden düzenlenmiştir. Sepetçioğlu'nun bir sanatkâr gözüyle aktardığı metinde ilk göze çarpan farklılık Radlof'un manzum olarak derlediği metni nesre çevirmiş olmasıdır. Anlatısal, söz bilimsel, şiirsel ve betimleyici metin tiplerinde yazılan destanlar (Günay, 2003: 337-338); bir metnin anlatı olmasının zorunluluğu olan bir olay örgüsünün anlatıcı tarafından belirli bir bakış açısıyla belirli bir zaman kesiti içerisinde belirli bir sıra düzeninde anlatılması koşulunu taşımaktadır (Günay, 2003: 118). Bir başka ifadeyle bir durumla edim sözcüsünün, bir başka durum sözcüsüne dönüştüğü, yazar ile okur arasına bir iç sesin –yani anlatıcının- girdiği, dilin sanat işlevi gereği kurgusal boyutta ele alındığı olay merkezli her tür metin –özelde de destanlar- bir tür anlatıdır ve anlatı bilim yöntem-teknikleriyle çözümlenmelidir.

Kurmaca metinlerin yapısı tıpkı zaman gibi mekânın da belirli bir sınırlılık içerisinde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır (Jahn, 2012: 106). Çözümlenen metinlerde mekânın içerisinden tek bir kesit ön plâna çıkarılır. Her iki destan metninde de olaylar; başlangıçta her tarafı su kaplı bir yerde geçerken, Tanrı'nın dünyayı yaratmasıyla beraber gökyüzü ve yeraltında geçmeye başlar. Gökyüzü ulaşılmazlığıyla iyiliklerin içerisinde bulunabileceği bir yer, yeraltı da karanlık görünümünden dolayı kötülerin cezalandırılacağı geniş bir mekân olarak nitelendirilmiştir. "Özellikle, geniş bir zaman ve mekâna bağlı olarak mitten masala, masaldan destana, destandan hikâyeye kadar çok geniş bir yelpazede gelişen anlatıma bağlı türlerde bu genişliğe bağlı olarak çoklu bakış açısı ve bunları temsilen çoklu anlatıcı tipinden bahsetmek mümkündür" (Çetin, 2009: 143-144). Destan metinlerinde çoklu anlatıcı tipi kullanılmıştır, bu da bu türden metinlerin anlatısal izlek açısından olaylar dizisine dayanması ve yazarın öyküleme edimini gerçekleştirirken anlatıcı sesi farklı konumlara yerleştirme zorunluluğundan kaynaklıdır.

Taş, soyut zaman ve mekân anlayışının, geleneksel düşüncede, mitoloji ve destanlarda bulmamızın mümkün olmadığını, buralarda geçen zaman ve mekânın daha çok evren telakkileri, kültürel dinsel, siyasal ve toplumsal

ihtiyaçlardan oluştuğunu söylemekte, tek tip bir zaman ve mekânın olmadığını vurgulamaktadır (Ögel, 2002: 129). Metinlerde de dünyanın yaratılışı esnasında gerçekleşen olaylarda soyut olarak tek bir zamanda değil, geniş zaman dilimi kullanılarak, kronolojik bir sırayla verilmiştir. İslam tarihinde geçen bazı olaylarla, destan metinlerindeki olayların benzerlik göstermesi tarihle bağlantısının olduğunu da göstermektedir. Er Kişi'nin, Doğanay ile Ece'yi kandırarak yasak ağaçtan yemeleri ve üzerinden elbiseleri alınarak cezalandırılmaları, şeytanın Hz. Âdem ile Hz. Havva'yı aynı şekilde kandırması ile benzer bir durumdur.

Anlatı incelemesinde, yapısal araştırmalar, olay örgüsünü kahraman ya da kişilerin anlatılan olay içindeki edim ve eylem olanaklarına göre sınıflandırmışlar; yazın, anlatı ve göstergebilimciler de olay örgüsü üzerinde çok fazla durmayarak, olay örgüsünü çok çeşitli öğelerin bir araya gelmesiyle oluşan bir bütün olarak değerlendirmişlerdir (Öztokat, 2005: 126).

Altay destanlarında ve efsanelerinde inanmaların yaşandığı ilk dönem, Türk dilinin oluşum dönemi kadar eskidir. Çünkü insan, önce düşünmekte, sonra bu düşüncesini ifade yollarını aramaktadır. Bu sebeple; Yaratılış destanı Türkçenin de içinde bulunduğu Altay dil grubunun bir ürünü olarak kabul edilmektedir(Yakıcı, 2003:413). Altay yaratılış mitinde olaylar,

“Yerin yer olduğunda sularla kaplıydı her yer, Ne gök vardı, ne de ay, ne güneş ne de bir yer” ,(Ögel, 2002: 451) mısralarıyla başlamakta, Sepetçioğlu'nun metninde ise:

Yer, yer değilken su, su idi; başka bir şey yoktu. Bir uçsuz bucaksız su; bir dolu su dört bir yanı doldurmuştu. Bir su ki yılan içse ölümsüzleşir, bir su ki çıyan içse dirilir; zerre zerre ışık, zerre zerre hayat kımlıdır... bir büyük sessizlik içinde ulu, bilinmezlikle buğulu ve kaynaşmalar ürpermelerle dolu bir su ve lâkin, bir hayırsız su aynı zamanda; hiçbir işe yaramaz, dipsiz; cümle güzellikten nasipsiz, bir ürpertici su, yalnız; yapayalnız (Sepetçioğlu, 2000: 5)!

sözleriyle başlamaktadır. Sepetçioğlu bu cümlelerde hem sanatçılığını ortaya koymakta, hem de birkaç cümle sonra Tanrı Kara Han'ın yalnızlığına yapacağı vurguyu hazırlamaktadır. Metnin devamında: “Bu yokluk içinde bir Tanrı, Kara Han; bir de bu su.” (Sepetçioğlu, 2000: 5) cümlesiyle de Tanrı'nın bu suyla yalnız olduğunu anlatır.

“Tanrı Kara Han bu yalnız su üstünde beyaz bir iri kaz olmuş uçuyordu”(Sepetçioğlu, 2000: 5). Sepetçioğlu yaratılışın başlangıcında Tanrı'yı yalnız olarak düşünmüştür. Ancak sonrasında Ak Ana kendi varlığını Kara Han'a hatırlatarak; “Ben Ak Anayım; suların perisi, senin bir kulunum. Bir can sıkıntısı ve bir yalnızlık içindeydin, beni unuttun” (Sepetçioğlu, 2000: 7) demektedir. Buradaki ben senin kulunum ifadesi Ak Ana'nın da Tanrı Kara Han tarafından yaratılmış olduğunu düşündürmektedir. Zira bir kulun Tanrı'dan önce var olması mümkün değildir. “Beni unuttun”, ifadesi de yarattığını unutmak anlamında ya da senden öncede var olan beni unuttun düşüncesi ile bağdaşmaktadır. Ancak metinde birkaç satır sonra şüpheye yer bırakmayacak şekilde Ak Ana adlı peri şunları söyler: “Ben, senden önce yoktum; kendi dünyamdaydım. Gördüm ki sen yalnızsın; ölümün ne demek olduğunu bile bilmeyen senin için ölüm, yalnızlık demektir” (Sepetçioğlu, 2000: 8). Bu sözler, hem Ak Ana'nın

varlığının Tanrı'dan sonra olduğunu gösterir, hem de Tanrı'nın bilmediği ölümün, ne demek olduğunu bildiğine göre kendisinin de ölümlü olabileceğini düşündürmektedir.

Sepetçioğlu'nun metninde Ak Ana görünmeden önce; "Tanrı Kara Han buğu üstünde beyaz bir iri kaz olmuş uçmaktadır ve henüz kişiöglü yaratılmamıştır" (Sepetçioğlu, 2000: 5). Tanrı onu daha sonra Ak Ana'nın tavsiyesiyle yaratırken; Altay yaratılış mitinde Tanrı en başta insanoğluluyla uçmaktadır. "Tanrı uçar dururdu, insanoğluluysa tekdi, O da uçar, dururdu; sanki Tanrıyla eşdi" (Ögel, 2002: 451) sözüyle de yaratılışın başında insanoğlunun da olduğu ifade edilmektedir.

"Tanrı idiler çünkü ondan yorulmazlardı" (Ögel, 2002: 451). Erlik başlangıçta Tanrı'nın yardımcısı olan bir varlıkken sonra şeytan olmuş ve diğer mitolojilerde karşılığını bulduğumuz olumsuz güçlerin (Yunan mit. Hades, Fars mit. Ehrimen...) yerine geçmiştir.

Sepetçioğlu'nun metninde yer alan "beyaz iri bir kaz şeklinde uçma motifi" Altay yaratılış mitinde "kara kaz biçiminde" uçma motifidir. "Bazı Türk mitolojilerinde Tanrı ve Tanrı'nın sudan toprak getirmesi için gönderdiği ikinci varlık kaz veya ördek şeklinde temsil edilir" (Taş, 2002: 70). Altay yaratılış mitinde "Tanrı ile kişiöglünün suyun üstünde uçması" motifinden hemen sonra Kayra Kan, kişiöglüne emrederek suyun dibinden toprak getirmesini söyler ve yaratılışı başlatır. "Evren hakkındaki ileri sürülen düşüncelere bakıldığında, evrenin hazır olan maddeden, aynı zamanda ilk olan maddeden, Tanrı tarafından yapıldığı görülmektedir"(Bıçak, 2014: 65).

Sepetçioğlu'nun metninde ise Tanrı'nın yalnızlığı uzun tasvirlerle aktarılır. "Tanrı, Tanrıyken bile korkuyordu" (Sepetçioğlu, 2000: 6). Bu ifadeyle Tanrı'nın yalnızlıktan korktuğunu anlatır:

Dostsuz, arkadaşızsız, can yoldaşızsız ve sırdaşızsız uçmak? Tanrı, Tanrıyken bile ürperiyordu...Ürperiş suya geçti ve sular, yandı önce, sonra karardı. Bir depreniş oldu, bir kıvılcandı; O ulu su bi süre, durulamadı; için için kaynadı ve kabına sığmadı. .Orta yerinden yarıldı ve derinden bir ses, sanki nefes, sanki nefesten de pes bir ninni yumuşaklığıyla suda yunup arınarak yükseldi: "Kara Han! Tanrı Kara Han!" Sana teklik yaraşır, Tanrı'ya teklik gerek! (Sepetçioğlu, 2000: 6-7)

Bu sesin sahibi Ak Ana'dır. Altay yaratılış mitinde Ak Ana'nın ilk önce sesi duyulur ve bir defaya mahsus olarak görülür. Sepetçioğlu'nun metninde de Ak Ana yalnızca bir kez görülür ve kaybolur. Bu esnada da Tanrı'ya yaratma ilhamını verir. Sepetçioğlu, Altay yaratılış mitinde nereden geldiği, kim olduğu, Tanrı'dan önce mi sonra mı var olduğu belli olmayan Ak Anayı tahayyülünde yeniden yaratmıştır.

Görüldüğü gibi, Altay yaratılış mitinde ve Sepetçioğlu'nun metninde kadının önemli bir yeri vardır. Metinlerde Tanrı Kara Han'a "yarat" emrini ya da ilhamını veren, "Ak Ana" adlı bir kadındır. Dünya milletinin destanlarının çoğunda ikinci sınıf bile olamayan, aşk ve şehvet unsuru olarak görülen, hatta bazı destanlarda tanrıların oyuncuğu olan kadın, Türk yaratılış destanlarında Ak Ana, Ülgen, Umay, Güneş vb. kelimelerle üstün tutulmaktadır. Bu sebeptendir ki, Türkçe dil bilgisinde, bazı dillerdeki "masculin-feminin", "müzekker-müennes" gibi erkeklik-dişilik ayırımı yoktur. Türkçenin, birçok dile nasip olmayan bu insanî ve medenî özelliği, Yaratılış

destanlarında ortaya konulan, dünyanın yaratılışı da dâhil olmak üzere her alanda “erkek-kadın” birlikteliğinin olması gerektiği düşüncesinden dolaydır. Ayrıca, sonradan ortaya çıkan destan ve diğer edebî ürünlerde görülen “kutsal varlıkların sudan çıkması” olayı ile ilk olarak Yaratılış destanlarında karşılaşılmaktadır (Yakıcı, 2003: 413-414).

Sepetçioğlu'nun metninde Tanrı Kara Han, Ak Ana'nın “Yarat!” sözüyle Er Kişiyi yaratır ve onunla altı üstü uçarlar. Başlangıçta her ikisi de iyi anlaşılarken, birbirlerine sevgi duyarlarken Er Kişinin gönlünde bir bulanıklık olur. “Ben neden daha aşağıda uçuyorum?” diye düşünür. Tanrı onun gönlünün kararmaya başladığını görür: “Yaratmasaydım bunu, daha mı iyi olurdu ki? Yalnızlık, bir Er Kişiden daha mı kötüydü?” (Sepetçioğlu, 2000: 10) diye düşünür.

Altay yaratılış mitindeki ilk hile Sepetçioğlu'nun metninde de görülür. Er Kişi Tanrı'dan üstün olmak dileyip onun izni olmadan suya dalar ve Tanrı'ya su sıçratır ve bunun büyük bir başarı olduğunu düşünür. Yaratılış mitinde de insanoğlu Tanrı'ya su sıçratınca Tanrı'dan üstün olduğunu zanneder. Bu ilk ihanetin sonucunda her iki metinde de Tanrı, kişiöğlunu ölümün eşğine kadar getirerek cezalandırır. Her iki metinde de kişiöğlü yaptığından pişman olup; “Asıl Tanrı sensin. Ben hata ettim.” diyerek af diler. İlk ihanetten sonraki bu af dilemede de riya vardır. Kişioğlü sadece o an canını kurtarmayı düşünür. Daha sonra görüleceği üzere Tanrı'yla kendisini bir sanmaya ve ona ihanete devam edecektir.

Sepetçioğlu'nun metninde, Tanrı kişiöğlunu ölümden suya “Boğma” emri vererek kurtarıırken, Altay yaratılış mitinde Tanrı insafa gelip “Ey insanoğlu, çık suların yüzüne!” (Ögel, 2002: 452) diye buyurur ve bu buyrukla insanoğlu kurtulur. Yaratılış mitinde bir diğer husus ise daha sonra Erlik adıyla anılacak olan kişiöğlunun kanatlı oluşudur. Ancak bu ilk ihanetten sonra Tanrı onu kurtarır. Fakat o bir daha kanatlı olamayacaktır. Bunun için - kanatsız olduğu için- Er Kişi tekrar suya düşüp boğulacağından korkar ve Tanrı'dan yer yaratmasını diler. Tanrı bunun üzerine: “Sağlam bir kaya olsun!” (Sepetçioğlu, 2000: 10) diye buyurur ve yer yaratılır. Altay yaratılış mitinde ise Tanrı kendi arzusu ile yeri yaratmaya karar verir. Ayrıca Sepetçioğlu'nun metninde Tanrı'nın bu arzusuyla “yer”i yaratıp Tanrı'ya gönderen, suyun derinliklerinde yaşayan Ak Ana'dır. Bu motif Altay yaratılış mitinde yer almamaktadır.

Her iki metinde de suya dalıp toprak çıkarma motifi vardır. Tanrı kişiöğlundan suya dalıp toprak çıkarmasını ister, getirilen toprak ile yeryüzünü yaratan Tanrı kişiöğlundan tekrar toprak ister. Fakat yerin yaratılışını gören kişiöğlü kendisine de yer yaratmak için ağzında kendisi için biraz toprağı saklar. Sepetçioğlu'nun metninde Er Kişi bunu kendini yine Tanrı'yla eş sanmaya başladığı için yapar. İnsan, Altay yaratılış mitinde bunu Tanrı'yla eş olmak için değil, kendisine ait bir yeryüzü yaratmak istediği için yapmıştır. Sepetçioğlu'nun metninde Er Kişi ikinci dalışında Tanrı'ya yarım avuç toprak getirmiştir. Diğer metinde böyle bir ölçü kullanılmamıştır.

Kişioğlunun ağzındaki toprak, her iki metinde de Tanrı'nın emriyle büyümeye başlar. Kişioğlü ne yapacağını bilemez. Tanrı'dan kaçmaya çalışır ama her gittiği yerde Tanrı'yı yanı başında bulur. Tanrı bunun üzerine

“tükür” diye buyurur. “Kurtulmak istiyorsan tükür!” (Sepetçioğlu, 2000: 14). Kişioğlu toprağı tükürür. Tanrı'nın dümdüz yarattığı yeryüzü kişioğlu yüzünden bozulur. Yeryüzündeki dağlar, tepeler bu toprakla oluşur.

Sepetçioğlu'nun metninde bu olay üzerine Tanrı, Ak Ana'ya uyup Er Kişi'yi yarattığına pişman olur. Altay yaratılış mitinde olmayan bir diğer unsurda Er Kişi'nin tükürdüğü toprakla meydana gelen kel tepeler ve uçurumlardır. Er Kişi kendisiyle daha çok övünerek: “Benim gücüm, senin gücün olmalıydı seninki benim değil!” (Sepetçioğlu, 2000: 15) diyecek kadar ileri gider. Er Kişi konuştuğça yer utancından daha çok yarılır, bataklıklar kıvrılır. Tanrı cevap vermedikçe, Er Kişi Tanrı'nın susuşunu güçsüzlüğünden sanıp aldanır ve Tanrı'ya karşı üstünlük inancını yineler. Bu sözlerle daha çok utanan tepeler, bataklıklar, uçurumlar dile gelip Tanrı'dan af dilerler. Yarattıklarına pişman olup, Er Kişi için; “Biz ondan değiliz o bizden değil.” (Sepetçioğlu, 2000: 16) derler. Bütün yaratılmışların inlemelerini duyan Er Kişi sözlerinden pişman olur. Tanrı ona kötü olduğunu söyleyince Er Kişi: “Kötü değilim. Beni yaratan sensin. Kötüysem kötülüğündendir. İyiliğinden niçin vermedin? İyiydin de bütün iyiliği niçin kendine sakladın? Söyle... Tanrısın Tanrıca söyle!” (Sepetçioğlu, 2000: 16-17) der. Bu durum Sepetçioğlu'nun da açıkça belirttiği gibi bir isyan açık bir başkaldırıdır. Daha sonra Er Kişi kendini suyun derinliklerinde karanlık bir yerde bulur. Altay Yaratılış mitinde ise Tanrı, yeryüzünün insanın tükürdüğü toprakla bozulmasına kızar ve insanoğluna dönüp:

Kötü düşüncen ile, şimdi günahkâr oldun!

Bana kötülük için, kötü hislerle doldun!

Saklasın hep içinde, senin halkında sana,

Onlar da öyle olsun, nasıl duyduysan bana!

Benim halkımın ise düşüncesi hep arı,

Gözleri güneş görür, aydınlıktır ruhları

Gerçek Kurbustan diye, adlandırıyor beni,

Erlük, şeytan diyerek, adlandırıyor seni!

Benden suç saklayanlar, senin halkın olsunlar!

Günahkâr olanlarsa, senin malın olsunlar!

Senin suçundan kaçan, gelsin kul olsun bana,

Günahından gizlenen, gelip sığınsın bana!(Ögel, 2002: 453) der.

Ayrıca metnin bu bölümünde Tanrı'nın Kurbustan adı ilk kez ortaya çıkar. Tanrı burada insanoğluna Erlük ismini verir. Metnin devamında o artık hep Erlük diye anılır. Zaten metinde insanın ilk cediti olarak Âdem ile Havva hikâyesi anlatılmıştır.

İki metinde de Tanrı dalsız bir ağaç büyüdüğünü görür ve dalsız bir ağacın hoş olmayacağını düşünerek, bu ağaçta dokuz dal olmasını ve bu dallardan dokuz insan boyunun türemesini ister. “Bu ağaç motifi ilk şamanların

yaratılışıyla ilgili efsanelerle uyduğu gibi, hayat Ağacı tasavvurlarına da işaret etmektedir” (Çoruhlu, 2006: 106).

Bu noktada yine Altay yaratılış mitinde olmayan motifler Sepetçioğlu'nun metninde görülmektedir: “Bu dokuz dalın üçü Doğuya, üçü Batıya uzanmıştı; ikisi Güneye dönmüş, Kuzeye bakan kurumuştı; cılız, hastalıklı, sarı ve güvensizdi, bir damarı korkaktı. Bunun için, Kuzeye bakan dalın, yeşili yoktu. Yeşil murattı; Kuzey, daha doğusunda muratsız kalmıştı, muratsız yaratılmıştı” (Sepetçioğlu, 2000: 18). Daha sonra Tanrı bu ağacın her dalından kuşlar olsun der ve kuzey dalı hariç bütün dallarından kuşlar olur. Yeryüzü bu ağacın yaratılmasıyla daha da şenlenir, mutluluk yeryüzünden gökyüzüne doğru yayılır. Sepetçioğlu'nun metninde sembolik yön kavramı yaratılış mitinde yalnızca Tanrı'nın yasak ettiği ve yemelerine izin verdiği meyvelerin yönlerinde görülür.

Sepetçioğlu'nun metninde Tanrı; ilk yarattığı Er Kişi'nin, yarattıklarını, ağacı ve ağaçla birlikte yeryüzüne yayılan mutluluğu görmesi için çağırılmaktadır. Altay yaratılış mitinde, Erlik kendiliğinden insanların seslerini duyarak meraka düşer ve ne olduğunu öğrenmek için ağacın yanına gelir.

Er Kişi Tanrı'dan yaratılanların yarısını kendisine vermesini isterken, Erlik yaratılanların tamamını kendisi için istemiştir. Tanrı iki metinde de insanların şeytana vermeyi kabul etmemiştir.

Altay yaratılış mitinde, Erlik bu ulusun nasıl yaratıldığını sorunca; Tanrı: “Ne olsun, sen de Hansın bende Han, Onlar benim ulusum, benim emrime bakan.” (Ögel, 2002: 453) diye cevap verirken; Sepetçioğlu'nun metninde Er Kişi bu ulusu istediğinde ona cevap olarak Tanrı; “Hayır! Bu dünyayı sana veremem. Benim olmayan bir dünya senin olsun al, diyemem.” der. Bunun üzerine Er Kişi: “Niçin senin değil?” diye sordu. “Sen yaratmadın mı? Az önce benim, benden bir parça diyordun, yalan mı? Tanrısın, yalan sana yakışmaz!” Sözüyle onun sinsiliğini ve kurnazlığını bilen Tanrı; “Evet biz yarattık. Şu gördüğün her şeyi ve daha nice bin görmediklerini yaratan biziz. O! Dedik, cümlesi birden oldu. Ne var ki hiçbiri bizim değil. Ne yarattıysak hepsini şu gördüğün insanlar için yarattık.” (Sepetçioğlu, 2000: 21) der. Buradaki “O!” emri ve yaratılış mitinde yer almayan yaratıcı için kullanılan “biz” ifadesi burada sık kullanılmıştır. Yazar burada semavi dinlerden faydalanmaktadır. Altay yaratılış mitinde, Âdem ile Havva hikâyesi gibi motiflerde semavi dinlerin tesirlerini görmek mümkündür.

Tanrı insanlarına yalnızca ağacın bir tarafındaki meyvelerden yemesine izin verir. İnsanlar da diğer metindeki Er Kişi, insanları kandırana kadar bu yasağa uyar. Tanrı iki metinde de insanları şeytandan korumak için yılan ve köpeği görevlendirir. Altay yaratılış mitinde yılan ve köpeğin tasvirlerine dair bir bilgi bulunmazken, Sepetçioğlu hayvanları şu şekilde anlatır: “Yılan, şimdiki gibi öyle sürünmüyordu, şipşirin ayakları vardı; aslında güzel bir hayvandı, çirkin değildi, uzunca boyluydu. Köpek ise görkemliydi, soyluydu. İkisi de Tanrı tarafından, insanları beklemek için görevlendirildi” (Sepetçioğlu, 2000: 22). Bu sözleri ile hayvanların eski durumu ve görevleri hakkında bilgi verir.

Yaratılış mitinde; hayvanlara insanların yasak dallardan meyve yemesine de engel olmalarını tembihler. Yılandan, Erlik gelirse onu sokmasını ister. Sepetçioğlu'nun anlatımı da buna benzer. Er Kişi insanlara yaklaşmaya çalışır, ancak bu "yabancı"yla (İnsanlar, Er Kişiyi; yabancı derler.) yalnızca güneydeki kadın ilgilenir. Ötekiler selamını bile almazlar. Köpek ve yılan onu kötü bakışlarıyla süzerler. Er Kişi insanlara neden diğer daha güzel gözüken meyvelerini yemediklerini sorar. Burada şu nokta dikkat çekicidir: Sepetçioğlu'nun metninde yasak taraftaki meyveler -belki de sadece yasaklara duyulan ilgi onları bu kadar güzel gösterir- diğer taraftaki meyvelerden daha sulu, daha güzel görüntülüdür. Bu durumda Sepetçioğlu, insanların ilk günahını biraz daha mazur göstermeye çalışmaktadır. Er Kişi burada da -diğer metinde de Erlik'in yaptığı gibi- insanları kandırmak için Tanrı'nın onlara yalan söylediğini iddia eder. Fakat insanları kandıramaz hatta çok sert cevaplar alır. Yalnızca: "Güneydeki fattan ve yaman kadın: 'Yabancı!' O yemişler, gerçekten çok mu tatlıdır? Tanrı bize onları niçin yasak etti söyleyebilir misin? Öğrenmek isterdim." (Sepetçioğlu, 2000: 22). Er Kişi kadın da olsa bir kişinin içine işkil sokabilmenin sevinci ile, "Bütün şu kadınların içinde sen ne kadar güzelsen o meyvelerde o kadar güzeldir. Tanrınız, bunun için size o yemişlerden yemeyi yasak etti. Onları kendisi için saklıyor (Sepetçioğlu, 2000: 23) der. Ayrıca bu metinde Er Kişi çok güzel olarak anlatılmıştır. Destan metninde Erlik'in görünüşüyle ilgili böyle bir anlatım mevcut değildir. Er Kişi'yi, Ece'nin yakınına yılan ve köpek koyarak nasipsizlerin yurdu olan kuzeye atarlar. Her iki metinde de Er Kişi gece gelir, ilk önce yılanı kandırır, ilk olarak yasak meyveyi o yer. Daha sonra Tanrı'nın kullarından olan Doğanay (Toronoy) ve Ece'yi (Eeci) kandırmak için çağırır ve yasak taraftaki meyvelerden yemelerini söyler. Ancak Doğanay ona inanmaz, Tanrı'nın yasakladığı bu meyveleri yemeyi kabul etmez. Doğanay Ece'ye de engel olmaya çalışır, fakat başarılı olamaz. Er Kişi yılanın içine girerek ağaca çıkar dalları eğer ve meyvelerden bir tane koparıp Ece'ye uzatır. Zaafına yenilen Ece yasak meyveden yer ve daha sonra sularını da Doğanay'ında ağzına sürer. Burada da şeytana kanan kadın olmuştur. Utançlarından saklanmalarına rağmen meyveyi yediklerini gören Tanrı gelir ve onları cennetten kovar. Kovulma motifi her iki destanda da mevcuttur.

Tanrı'nın yeryüzüne inmesinden sonra iki metinde de herkes birbirini suçlar. Tanrı kime dönüp ne olduğunu sorsa başkasının ismini duyar. Sonuçta hepsini cezalandırır. Tanrı'nın verdiği cezaları ayrı ayrı incelersek; Altay yaratılış mitinde Tanrı önce yılanı; insanların düşmanı yapıp, görüldüğü yerde taşlanması söyleyerek yerin altına iter. Kadına da çok kızarak, çocuk doğurma ve doğum sancısı çekme cezasını verir. Erkeğe de eşine uyduğu için çok kızarak, kalbinin karanlıklarla dolu olmasını ister. Bir daha da kendilerine yardım etmeyeceğini ve onlara görünmeyeceğini söyler (Ögel, 2002: 456-458).

Sepetçioğlu'nun metninde Tanrı cezalarını açıklamaya Doğanay'dan başlar: Doğanay ve dokuz insanı cennetten kovarak başka bir dünyada yaşayacaklarını söyler. İnsanların sorumluluğunu ona vererek, karnını doyurmak için emek sarf etmesi gerekeceğini ve artık bir ölümlü olduğunu belirtir. Ece'ye ise hüznü bir mutluluk verdiğini, sancı çekerek çocuk doğuracağını, hayatı hep sefalet içinde geçireceğini ve git gide yaşlanacağını söyler. Yılana da; insanoğlunun ona düşman olacağını, sevimsiz ve soğuk bir hayvan olacağını söyler. Son olarak köpeğe insanların onu hem seveceğini hem de hor göreceğini söyler (Sepetçioğlu, 2000: 34-35).

Bu metinlerde, insanların Semâvi dinlerin inancında da olduğu gibi başlangıçta cennete oluşları ve ilk günahattan sonra cennetten kovulmaları dikkati çekmektedir. Er Kişi'nin, yaratılış mitinde daha öncede yer alan bir motifine yani Erlik'in Tanrı'dan insanların çalacağını söylemesine rastlanmaktadır. Hemen ardından Tanrı kendi adının "Ülgen", Er Kişinin adınınsa artık "Erlik" olduğunu söyler. Tanrı Er Kişi'yi (Erlik) yerin dokuz kat altına karanlıklar dünyasına sürer. Bu da Erlik'in cezası olur. Tanrı artık gelmeyeceğini söyler ve göğe gider.

Erlik, Mai-Tere'ye Tanrı'dan kendisi için gökyüzünde yer istemesini söyler ve Mai-Tere altmış iki yıl Tanrı'ya yalvarır. Sepetçioğlu'nun metnindeyse bu görevi Gök Oğul yapar ve Tanrı'ya üç kere yirmi üç yıl yalvarır. Sonunda Tanrı, insanoğluna zarar vermeyecekse, onlara kötülük yapmayacaksa, ona gökyüzünde yer vermeyi kabul edeceğini söyler.

Tanrı Ülgen'in yanına giden Ulu Kişi'ye, Ülgen sorar: "Üzgün görünüyorsun, niçin? Gözlerinde bir ağittan başka bir şey yok, nereden geliyorsun?" Ulu Kişi: "Erlikle döğüşmek istedim; yenildim, oradan geliyorum." Ülgen: "Ya neden döğüşmek istedin? Bize neden sormak istemedin?" (Sepetçioğlu, 2000: 42). Sepetçioğlu'nun metninde yer alan bu hesap sorma Altay yaratılış mitinde yer almamaktadır. Bilakis Mandışire, Ülgen'in huzuruna gidip bu kötü düzenin yani Erlik ve şeytanlarının gökyüzünde, Tanrı'nın insanların yeryüzünde oluşunun sebebini sorar.

İki metinde de Tanrı'nın yardımcısı yenilmiş ve ümitsizliğe düşmüştür. Tanrı, kimsenin kendisinden güçlü olmadığını hatırlatıp, yardımcısına beklemesini söyler. Bir gün gelecek sen, Erlik'ten güçlü olacaksın. O gün geldiğinde ben sana işte bugün diyeceğim, der. Bunun üzerine yardımcısı beklemeye başlar. Ümitle bekler ve o gün gelir. Mandışire o kutlu günün geldiğini, gördüğü rüya ile tahmin ederken; Ulu Kişi, insan ve hayvanların hatta tüm yaratılmışların, o gün bir başka güzel oluşundan anlamıştır. Tanrı'nın yanına gidip o günün geldiğinden emin olurlar. İki metinde de Tanrı'nın yardımcısı, hem çok sevinir; hem de "Kargım yok, tüfeğim yok, okum, okluğum, mızrağım yok, yalın kolla, yoklukla Erlik'i nasıl yeneyim?" der. Yaratılış mitinde Tanrı Mandışire'ye bir mızrak, Sepetçioğlu'nun metninde Tanrı, Ulu Kişi'ye bir kargı verir.

Tanrı'nın yardımcısı muradına ulaşır ve Erlik'in gökyüzünü dağıtır. Erlik'in adamları yeryüzüne düşüp her biri başka bir şeye (ağaca, taşta, hayvana, insana) çarparak ölür. Diğer ortak bir motif; Erlik'in gökyüzünü, Tanrı'nın kusursuz yarattığı yeryüzünü bozması, dağlar, tepeler yaratmasıdır. Erlik, gökyüzü dağıldıktan sonra yine Tanrı'nın huzuruna gelerek kendisine gökyüzünde yer vermesini ister. Tanrı bunu kabul etmez. Erlik'i karanlıklar -ayın ve güneşin görünmediği, pis bir ışığı olan- dünyasına sürer. Altay yaratılış mitinde, Tanrı Erlik'e onu artık sadece kıyamet günü çağıracağını söyler. Tanrı o günü bekler. Erliği öldürmez. Kıyamette Erlik'in yargılanması motifi Sepetçioğlu'nun metninde mevcut değildir.

Erlik iki metinde de ölümler ruhlarını almak istediğini söyler. Tanrı buna razı olmaz ve kendi insanlarını kendisinin yaratmasını söyler. Yaratılış mitinde bu durum; "Kut bile verdim sana, insan yarat istersen!" (Ögel, 2002: 462) şeklinde ifade edilmektedir.

Altay yaratılış mitinde; şeytan bu sözler üzerine kendi dünyasına çekilir ve bir körük, bir kerpeten yapar. Eline çekiç alıp, örse bir defa vurur; çekicin tam altından ilk vuruşta bir kurbağa çıkar. İkincisinde bir yılan çıkar ve kıvrılarak kaybolur. Bir daha vurur bir ayı çıkar. Tekrar vurur bir domuz çıkar bu domuz, domuzların en vahşisidir. Daha sonra Almış, Şulmus adlı kötü ruhlar çıkar. Son olarak da bir deve çıkar ve sonunda Tanrı'nın sabrı taşar. Tanrı, Erlik'in; çekici, körüğü kerpeteni neyi varsa alıp, ateşe atar. Körüğün alevinden bir kadın fırlar. Kerpetenle çekiçten Er Kişi türer. Tanrı kızıp kadının yüzüne tükürür ve kadın Kurday adlı kuşa dönüşür. Bu kuş bataklığı kokutur, bu kuşa köpekler havlar. Erkek de Yalban adlı kuşa dönüşür. Bu kuşun bacakları çok uzun, şekli ise çok yamandır (Ögel, 2002: 462).

Sepetçioğlu'nun metnindeki anlatım yaratılış mitine çok benzemektedir. Erlik Tanrı Ülgen'den demirci körüğü, örs ve çekiç ister. Bunlarla kendisi için insan yaratmak niyetindedir. Erlik, çekici örse bir vurur, insan yerine kurbağa çıkar. Yani orijinal metindeki gibi burada da Erlik insan yaratmayı beceremez. İkinci vuruşunda yılan, daha sonra ayı, ondan sonrada domuz çıkar. Erlik bir kez daha vurur ve Süpürgeli Cadı çıkar. Daha sonra sırasıyla Al Karısı, deve ve dev anası çıkar. Tanrı kızar ve gelip Erlik'in örsünü, çekicini, körüğünü alıp ateşe atar. Körüğün ateşinden çıkan kıvılcım kıvrılır, bükülür ve teni ateşten, yakıcı bakışlı bir kadın oluşur. Çekicin ateşinden ise çekiç kafalı bir erkek oluşur. Örs ise yanar ve çirkin bir fare olur. Tanrı Ülgen, o ateş tenli yakıcı kadını yakalar ve yüzüne üfler kadın Kurday kuşu denilen eti yenmez, bataklıklarda dolaşan bir kuşa dönüşür. Tanrı daha sonra erkeği yakalar. Onun da yüzüne üfler ve o da Yalban kuşuna dönüşür. Bu kuş çirkin mi çirkin, derisini köpeğin bile yemeyeceği bir kuştur. Fare ise küllerin arasından çıkıp kaçar (Ögel, 2002: 463).

İki metinde de bu Tanrı'nın yeryüzüne son inişidir. Tanrı insanlarına öğütler verir. Gideceğini, onu görmeyeceklerini, ama onu hep yanlarında hissetmelerini söyler. Çünkü kıyamet zamanı insanları yine Tanrı yargılayacak ve insanların onu görmediği süre boyunca da o insanları hep görecektir ve ne yaptıklarını bilecektir. Ancak Tanrı onları tamamen kendi başlarına bırakmaz. Yardımcılarını dünyada insanlara yardım etmeleri için bırakır. Her yardımcısına ayrı bir görev verir.

Orijinal metinde Tanrı Şal-Cime'ye; rakı içip sarhoş olanları, küçük çocukları, kuzuları, buzağları sen koru, der. Kendini öldürenleri kabul etmeyeceğini belirtip, iyi ölümle ölenleri bana getir, der. Daha sonra insanlara dönüp şeytanı sizden uzaklaştırdım. Onu görürseniz ona yemek verin, ama ondan yemek almayın, der. Adını ananların onun ulusu olacağını söyler. Capkara'ya insanlara iyi bakmasını, ölen insanların ruhunu Erlik'ten korumasını söyler. Eğer gücü yetmezse de durumu Mandışire'ye söylemesini onun, daha güçlü olduğunu söyler. Ardından Bodo Sungku, sen ayla güneşi bekle diye tembihler. May-Tere'den ise insanlara balık tutmayı, hayvan beslemeyi, sincap tutmayı, elbise yapmayı öğretmesini ister. Yani o insanları eğitecek, kötülükten uzak tutacaktır (Ögel, 2002: 463-464).

Benzer şekilde diğer metinde de Tanrı yardımcılara öğütlerde bulunur ve gökyüzüne döner. Gün Aşan'a -o iyilik meleklerinin başıydı- sarhoş olup aklını yitirenleri, körpe çocukları, kısrağ yavrularını, tayları, buzağları korumasını tembihler. İyilik yapmış olanların ruhlarını bana getir, kendini öldürenlere selam bile verme. Orijinal metinde olduğu gibi burada da Tanrı insanlara dönerek, kötü ruhları onlardan uzaklaştırdığını söyler. Onlar size

yaklaşırsa yemek veriniz, ama onlardan sakın bir şey almayınız diyerek insanların uyarır. Daha sonra yardımcılarında Ağca Dağ'a döner ve: Erlik senin elinden ölmüş insanların ruhlarını almaya çalışabilir, dikkatli ol, der. Eğer zorlanırsa Ulu Kişi'den yardım istemesini söyler. (Çünkü biz ona Erlik'i yenebilecek güç verdik.). Alma Ata'nın güneşi ve ayı beklemesini söyler. Gök Oğul'u iyilerden, kötülerini uzaklaştırmakla; Ulu Kişi'yi ise kötü ruhlarla savaşmakla görevlendirir. Bu işte zorlandığında Tanrı'nın adını söylemesini ister. Aynı zamanda ondan; insanlara balık tutmayı, sincap vurmamayı, hayvan beslemeyi ve hayvanları sevmeyi öğretmesini ister. Tanrı göğe çekilmeden önce son olarak insanlara "Seviniz!" diye buyurur. Aynı sözü insanlar, Tanrı'nın her yardımcısı göğe çekilirken tekrar tekrar duyacak ama sonunda unutacaklardır (Sepetçioğlu, 2000: 49).

Altay Yaratılış mitinde; günlerden bir gün Mandışire, artık Tanrı'nın yanına döneceğini söyler ve gerçekten bir rüzgâr onu alıp girdaplar içinde gökyüzüne götürür. Onun ardından da Yapkara Tanrı'nın öğütlerini insanlara hatırlatarak kendisinin Tanrı'nın yanına dönme vaktinin geldiğini söyler. Böylece insanlar yeryüzünde yalnız kalırlar. Destan metni böylece sona erer (Ögel, 2002: 465).

Sepetçioğlu'nun metninde ise; Gök Oğul, Gün Aşan, Ağca Dağ ve Alma Ata Tanrı'nın verdiği görevleri yaptılar ve zamanı gelince gökyüzüne gittiler. Daha sonra Ulu Kişi'yi de bir rüzgâr alıp götürür. Son olarak Tanrı'nın yardımcılarında Ağca Dağda Tanrı'nın yanına döner. Giderken de insanlara Tanrı'nın buyruğunu tekrarlayarak "Seviniz!" der ve insanlar yeryüzünde artık yalnız kalırlar. Sepetçioğlu'da metnini burada bitirir.(Sepetçioğlu, : 42)

2.1. Metinlerdeki Kahramanlar ve Kahramanların Nitelikleri

Destan kahramanları Tanrı'nın gözetimindedir. Dağ, orman ve yer iyeleri de kahramanların koruyucusudur. Bir anlatıda kahramanlar anlatısal izlek üzerinde eyleyen olarak birtakım işlevler üstlenir, bunun sonucunda bir şeyler yaparak işlevsel betimlemeye, yani "yapmak" eylemine geçer(Kıran ve Kıran, 2003: 155). Destan metinlerinde bütün kahramanlar işlevsel bir rol oynamaktadır. Kahramanlar genellikle olağanüstü güçleri ile zor bir olayı başarmaktadır. Destansı metin türlerindeki çok sayıda eylemi gerçekleştiren kahramanın değeri abartılı bir biçimde aktarılarak anlatımda geçen çok sıradan bir olay ya da durumun kutsanması gerçekleştirilir(Günay 2003: 338). Her iki metinde de kahramanların olağanüstü ve gerçekçi özellikleri bir arada verilmiş ve kutsanma edimi bu yolla somutlaştırılmıştır:

2.1.1. Tanrı Kara Han (Kayrakan)

Her şeyi yaratan, çirkinlikleri ve kötülükleri yasaklayan, güzellikleri ve iyilikleri sevip bunları emreden, başışlayıcı, yaratıcı, Tanrı'dır. "Gökyüzü, Tanrı, Yaratıcı. Genellikle Erlik'in adının yerine kullanılmasına rağmen Ülgen'le Erlik arasında aracılık yapan ve on yedi yolun kesiştiği yerde yaşayan mitik bir figür olarak da karşımıza çıkar" (Dilek, 2014: 101). Yaratılış destanında "Tanrı Kayrakan" denilen ve yeryüzünün ta-yaratıcısı sayılan Tanrı, Ülgen ile aynı olduğu düşünülen ilk yaratılış çağındaki dinî ve mitolojik varlık olarak bilinen 'Tengri Kayrakan'ın kendisi olabilir" (Beydilli, 2004: 306).

2.1.2. Ak Ana (Ak Ene)

Suların perisi olarak bilinen, su altında yaşayan bir kadındır. Tanrı Kara Han Er Kişi'yi onun isteğiyle yaratmıştır. "Suyun içinden çıkararak Ülgen'e yeri ve göğü yaratmasını ilham eden mitik kutsal kadın. Adı Ene Cayaçı olarak da geçer"(Dilek, 2014: 16).

2.1.3. Er Kişi (Erlık)

İnsanların kötülüklerini isteyen, kanatlı, uçabilen, Tanrı Kara Han tarafından yaratılmış ilk insan olmasına rağmen nankörlük edip Tanrı'ya şirk koşan hatta Tanrı'ndan üstün olmak isteyen insandır. İslam dinindeki şeytana benzemektedir. "Ülgenle birlikte dünyayı yarattığına inanılır. Ülgen iyi şeyleri yaratırken, o kötü olanları yaratmıştır. Yer altında yaşar ve oradan insanlara hastalıklar ve felaketler gönderir. Bazen de yeryüzüne elçilerini gönderip insanlara zulmeder"(Dilek, 2014: 76).

2.1.4. Doğanay (Toronoy)

Tanrı'nın dokuz dallı ağaçtan yarattığı ilk insanlardan biridir. Eşi Ece'ye inanarak Tanrı'nın yemelerini istemediği meyvelerden yiyerek cezalandırılmıştır. İslam dinindeki Hz. Âdem'e benzemektedir. "Radloff'un derlediği yaratılış mitinde Tanrı Ülgen'in yarattığı ilk erkek insanın adıdır. Başka anlatılarda adı Targan- Nama olarak da geçer" (Dilek, 2014: 178).

2.1.5. Ece (Eeciy)

Er kişi tarafından kandırılarak, Tanrı'nın yasak ettiği meyvelerden ilk olarak yiyen kişidir. Yüzünden pürüz geçmemesi ve sürekli sancı çekmesi şeklinde Tanrı tarafından cezalandırılmıştır. "Altay yaratılış mitinde Tanrı Ülgen'in yarattığı ilk kadının adı" (Dilek, 2014: 70).

2.1.6. Yılan ve Köpek

İnsanları korunmaları için Tanrı Kara Han tarafından yaratılmışlar, ancak üzerlerine düşen görevi yerine getirmediklerinden dolayı cezalandırılmışlardır.

2.1.7. Gök-Oğul (May-Tere)

Hem Tanrı Kara Han'ın elçisi hem de insanlara birçok şeyi öğreten bir melektir.

Ülgen'in yarattığı sekizinci erkeğin adı. Tanrı May-Tere'yi insanların koruyucusu ve bilim sahibi olarak yaratmıştır. O, insanlara tarımı öğretmiştir. Ülgen, May-Tere'yi Altın Tuu'da (Altın Dağ) yaratıp insanları yönetmekle görevlendirmiştir. May Tere kadını çamurdan yaratmıştır. Çamur sağlam durmayınca yarattığı yılanla kadının çamurdan bedenini sarıp sağlamlaştırmıştır. Yarattığı kadını Ülgen'in yarattığı yedi erkekten birisine vermiştir. Yaratılış mitinde May tere, insanlara arpa, turp, kandık, sargay ve soğanı öğretmiştir. May-tere tanrının isteklerini yerine getirmeyip

günah işleyenleri cezalandırır. Tanrı onu iyiyi kötüden ayırmakla görevlendirmiştir. Radloff'a göre ise May- Tere Cayık ile birlikte Ülgen'in iki oğlundan birinin adıdır ve göğün üçüncü katında oturur (Dilek, 2014: 129-130).

2.1.8. Ulu Kişi (Mandışire)

Tanrı Kara Han'ın en sevgili yoldaşı, meleklerin de başıdır. Kötü ruhları öldürerek, Er Kişi'nin göklerini parçalamıştır.

Yaratılış mitinde Üç Kurbustan'ın yardımcılarından biri olarak geçer. Mitte; MandıŞire, Erlik'in gökyüzündeki ülkesini dağıtarak yeryüzüne düşürmüş, Tanrı'nın verdiği kargıyla Erlik'i yenip yeraltına göndermiştir. Yaratılış mitinde anlatıldığına göre insanlara olta ve ağla balık tutmayı, gemi ve çeşitli silahlar yapmayı öğrettikten sonra ilahi bir rüzgârla tekrar tanrının yanına dönmüştür. Tanrı onu yeri ve göğü korumakla görevlendirmiştir. Kıyamet gününde ise Erlik'in oğulları Karaş ve Kerey ile savaşmak için yeryüzüne inecektir (Dilek, 2014: 128-129).

2.1.9. Ağca dağ (Capkara)

"Ülgen'in yarattığı ilk yedi erkekten biridir. Ülgen onu ölen insanların ruhunu Erlik'ten korumakla görevlendirmiştir" (Dilek, 2014: 47)."

2.1.10. Gün Aşan (Şal-Cime)

Mitik metinlerde Şaň Cime adıyla da geçer. Ülgen'in yarattığı ilk yedi erkekten biridir. Ülgen onu yeni doğan insan ve hayvan yavrularını korumakla görevlendirmiştir. Akli başında olmayanları, yaşlıları hatta sarhoşları da korur. İnsanları iyiye sevk etmekle memurdur. Tanrı'nın yardımcısı ve yargıcısıdır. İnsan ölünce günah ve sevaplarına göre öbür dünyadaki durumunu belirler. Cehennemin kapısında bekler. Şeytanların oradan yeryüzüne çıkmalarını engeller. Düşkün muhtaç olan bütün canlıların koruyucusudur (Dilek, 2014: 167).

2.1.11. Alma Ata (BodoSunku)

Bir rivayete göre Ülgen'in yarattığı ilk yedi erkekten biridir. Yaratılış mitinde ise Ay ve Güneş'i yerinde tutmakla görevli Ülgen'in yardımcısı olarak anlatılır. İnsanları doğal felaketlerden korumakla görevlidir. Bu görevlerinin yanında felaket anlarında tanrıdan yardım dileyen insanları, tüccarları, denizcileri ve avcılarını korumakla görevlendirilmiştir. Satıcıları hilekârlardan, avcılarını korkunç hayvanlardan, denizcileri fırtınalardan ve büyük balıklardan korur. Tanrı, ondan yalancılara dilinde yara, hisizlerin başından ateş çıkarmasını dilemiştir (Dilek, 2014: 41).

Capkara (Ağca dağ), Şal-Cime (Gün Aşan) ve BodoSunku (Alma Ata); insanları kötülüklerden korumaya çalışan, insanlara güzel şeyler öğreten, Tanrı Kara Han'ın yarattığı meleklerdir. Almis ve Şulmus (Al Karısı, Süpürgeli Cadı, Dev anası vb.) da kötü ruhların genel adıdır.

2.1.12. *Almıs*

“Erlık’in hizmetkârları olan kötü ruhlar. Genellikle ormanlarda olduğuna inanılır. Almıs’a rastlayan kişinin; Men Töölös, Men Almat(Ben Tölös’üm, ben Almat’ım) derse Almıs’ın o kişiye dokunmayacağına, zarar vermeyeceğine, ayrıca Almıs’ın dikenden korktuğuna inanılır”(Dilek, 2014: 18-19).

2.1.13. *Şulmus*

“Şulbıs, Şeytan, kötü ruh. Ters gözlüdür. Burnu bakırdandır. Her gün altmış kişinin ciğerini ve yüreğini yer. Uyuduğunda burnundan iki baykuş çıkararak onu korur”(Dilek, 2014: 168). Şekil değiştirerek kılıktan kılığa giren bu varlıkların erkeği erkeklere, dişisi kadınlara zarar verir (Beydilli, 2004: 530).

Sibirya Türk destanlarında genel olarak yer altı kötülüğün, gökyüzü iyiliğin, yeryüzü ise insanoğlunun şahsında iyilik ve kötülük arasındaki mücadelenin yapıldığı mekânlar olarak tasvir edilmektedir. Bu destanlarda gerek yeraltı gerekse gökyüzü tanrıları ve varlıklarıyla ilgili tasvirlerde kişileştirme ön plana çıkmaktadır (Dilek, 2010: 47). İncelenen iki metinde de Tanrı göğe çekildikten sonra yeryüzüne insanlara yardım etmesi için yardımcılarını yollamaktadır. Sepetçioğlu’nun metninde Tanrı Ülgen’in yardımcıları: *Ay Atam, Ay Va, Gök Oğul, Ulu Kişi*’dir. Altay yaratılış mitinde ise yardımcılar; *May-Tere, Mandışire, Şal-Cime, Capkara*’dır. Altay yaratılış mitinde; Erlık, sahip olduğu gökyüzündeki yerini; kendisi gibi kötü ruhlar ve şeytanlarla doldurur. Tanrı’nın yardımcısı bu durumu görür ve çok üzülür. “Bizim insanlarımız yeryüzünde yaşıyor, Erlık’in maiyeti ise gökyüzünde bu adaletsizlik” diye düşünür ve Erlık’in yerini dağıtmak ister. Ancak gücü Erlık’e yetmez. Erlık, Ulu Kişi’yi ateşli okla vurup kaçıtır. Sepetçioğlu’nun metninde ise Er Kişi, May-Tere’yi ateş püskürterek kaçıtır.

3. SONUÇ

Altay yaratılış mitinde ve Sepetçioğlu’nun metninde; hiçbir şeyin olmadığı bir başlangıç zamanı vardır. Kâinatı yaratan tek bir kuvvet vardır, o da Tanrı’dır. Mekân bir boşluktan ibarettir ve boşlukta sadece su vardır. Kâinatta bu sudan ve topraktan yaratılmıştır. Daha sonra insan, insanın maddi ve manevi çevresi yaratılmıştır. Kadının hayatta önemli bir yeri vardır ki Tanrı Kara Han’a da yaratma ilhamını “Ak Ana” adlı bir kadın vermiştir. Şeytan olağanüstü özelliklere sahip olsa da hiçbir şekilde Tanrı Kara Han’a denk güçte değildir. Çünkü o bir insandır. İnsanlar tek bir ana babadan değil, ataları ayrı dokuz ayrı ırktan üremiştir.

Sepetçioğlu’nun metninde dikkati çeken unsurlardan birisi isimlendirme konusundaki farklılıklardır. Altay dilindeki adlandırmayı, Türkiye Türkleri arasında daha yaygın olarak kullanılan isimlerle değiştirmiştir. *Eeciy* yerine *Ece*, *Toronoy* yerine *Doğanay* gibi isimler kullanmıştır. Ayrıca Tanrı’nın yardımcılarının isimleri de farklı olup, destan metni orijinal metinden daha uzundur. Metin, tasvirler ve benzetmelerle yoğunlaştırılıp, bazı edebi eserlerden alıntılar yapılarak sunulmuştur. Örnek vermek gerekirse; metnin ikinci sayfasında “bir kanlı gül ağzında ve mey kâsesi elinde” Yahya Kemal’in *Ses* şiirinden bir parçadır. Aynı zamanda altıncı sayfadaki Dadaloğlu’nun “Ferman padişahın dağlar bizimdir.” sözü değiştirilerek “Ferman Tanrınınsa sular bizimdir!” şekliyle verilmiştir. Metinde buna benzer daha pek çok örnekle karşılaşmak mümkündür.

Altay yaratılış mitinde geçen Kurbustan ismi, Sepetçioğlu'nun metninde hiç geçmemektedir. Metinde Tanrı başlangıçta Kara Han (Kayra Han) dır; Er Kişi'ye Erlik ismini verir ve kendi isminin de Ülgen olduğunu söyler. Erlik Altay yaratılış mitinin başında (belki de bir karışıklık sonucu) insanoğlu olarak adlandırılıp daha sonra şeytan olup Ehrimen (İran mitolojisi şeytanı) yerine geçmiştir. Sepetçioğlu da metnin başında Erlik için Er Kişi sözünü kullanmayı tercih etmiştir.

Tanrı'nın yardımcılarının isimleri değişmekle beraber işlevleri aynı kalmıştır. Altay yaratılış mitinde geçen *Mandşire, Şal-Cime, Capkara, Bodo Sungku, May-Tere* isimleri Sepetçioğlu'nun metninde sırasıyla; *Ulu Kişi, Gün Aşan, Ağca Dağ, Alma Ata, Gök Oğul*'a karşılık gelir. Erlik'in kötü ruhları hususunda da durum böyledir. *Almis* ve *Şulmus* adlı kötü ruhlar Sepetçioğlu'nun metnin biraz daha çoğalarak *Al Karısı, Süpürgeli Cadı, Dev anası* isimleriyle anılmaktadır.

Erlik'in örsünün ve körüğünün Tanrı tarafından yakılmasıyla ortaya çıkan kuşun adı da farklıdır. Altay yaratılış mitinde kuşun adı *Kodoy kuşu* iken, diğer metinde *Kurday kuşu* adını almıştır.

Her iki destan metninde de mekân geniştir. Olaylar; başlangıçta her tarafı su kaplı bir yerde geçerken, Tanrı'nın dünyayı yaratmasıyla beraber gökyüzü ve yeraltında geçmeye başlar. Gökyüzü ulaşılmazlığıyla iyiliklerin içerisinde bulunabileceği bir yer, yeraltı da karanlık görünümünden dolayı kötülerin cezalandırılacağı bir mekân olarak nitelendirilmiştir. Metinlerde dünyanın yaratılışı esnasında gerçekleşen olaylar, geniş zaman dilimi kullanılarak, kronolojik bir sırayla verilmiştir. İslam tarihinde geçen bazı olaylarla, destan metnindeki olayların benzerlik göstermesi tarihle bağlantısının olduğunu da göstermektedir. Er Kişi'nin, Doğanay ile Ece'yi kandırarak yasak ağaçtan yemelerine, üzerinden elbiseleri alınarak cezalandırılmalarına neden olması, şeytanın Hz. Âdem ile Hz. Havva'yı aynı şekilde kandırması ile benzer bir durumdur.

İçinde "mit"leri barındırması açısından Yaratılış destanları, edebi, sosyal, kültürel, dinî, siyasî, teknoloji vb. açılardan önemli bilgilere sahiptir. İncelenen destan metinlerinden hareketle; destanlar mitolojik geçmişle, gelenek ve gelecek arasında bağlantı kurmaktadır. Mustafa Necati Sepetçioğlu da Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin gibi edebiyat dilinin sadeleşmesi, konuların millîleşmesi için halk edebiyatı ürünlerine yönelmeyi amaç edinmiştir. Bu ürünlerden destanlara daha çok önem vermiştir. Türk destanlarına olan ilginin fazlalaşmasında yaşanan siyasi ve kültürel gelişmelerin büyük bir payı vardır.

KAYNAKÇA

Atsız, N. (1997). *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: İrfan Yayınevi.

Bakırcı, N. (2015). "İgnacz Kunos'un Derlediği Masal Metinlerinde Yer Alan Mitolojik Unsurlar Üzerine Bir İnceleme". *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Vol: 6, Issue: 20, p. (183-210).

Banarlı, N. S. (1971). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi C-1*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Bayat, F. (2007a). *Mitolojiye Giriş*. İstanbul: Ötüken Yayınevi

Bayat, F. (2007b). *Türk Mitolojik Sistemi C-1*. İstanbul: Ötüken Yayınevi

- Beydilli, C. (2004). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Yurt kitap-Yayın.
- Bıçak, A. (2014). *Evren Tasavvuru*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Çetin, Y. A. (2009). *Türk Halk Hikâyelerinde Anlatıcı Tipolojisi*. Ankara.
- Çetindağ Süme. G. (2015). "Halk Anlatılarında 'Olağanüstü Biçimde Hamile Kalma' Motifi Üzerine Bir Değerlendirme", *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Vol: 6, Issue: 20, p. (135-151).
- Çoruhlu, Y. (2006). *Türk Mitolojisinin Anahatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Demir, S. (2015). "Ferit Edgü'nün 'Garip Aile' Küçürek Öyküsünün Gösterge Bilimsel Yöntemlerle Çözümlemesi". *The Journal of Academic Social Science*, 12(3), Haziran 2015, s. 126-140
- Dilek, İ. (2010). "Sibirya Türk Destanlarında Kahramanın Yeraltı ve Gökyüzü Dünyalarıyla İlişkileri Üzerine Bazı Tespitler", *Millî Folklor*, 22(85):46-56.
- Dilek, İ. (2014). *Türk Mitoloji Sözlüğü Altay/Yakut*, Ankara.
- Doğan, M. C. (2009). "Modern Türk Şiirinde Mitolojiye Bağlı Kaynaklanma Sorunu". *Gazi Türkiyat Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, sayı:4, Ankara.
- Eagleton, T. (2004). *Edebiyat Kuramı Giriş*. Çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ekici, M. (2005). "Türk Sözlü Geleneğinde Anlatıcılar ve Anlatmalar Arasındaki İlişkiye Art Zamanlı (Diyakronik) ve Eş Zamanlı (Senkronik) Bir Bakış". *Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı*. İzmir. s. 225-229.
- Eliade, M. (2000). "Mit, Bir Tanım Denemesi" içinde. *Mitolojiler Sözlüğü II. Cilt*. (Yöneten: Yves Bonnefoy, Hazırlayan: Levent Yılmaz). Ankara: Dost Yayınları.
- Eziler Kiran, A. ve Kiran, Z. (2003). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. Ankara: Seçkin.
- Günay, D. (2003). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Multilingual.
- İnan, A. (2000). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Jahn, M. (2012). *Anlatıbilim: Anlatı Teorisi El Kitabı*. Çev. Bahar Dervişcemaloğlu, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ögel, B. (2002). *Türk Mitolojisi II. Cilt*. Ankara.
- Öztoğat, N. C. (2005). *Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar*. İstanbul: Multilingual.
- Sepetçioğlu, M. N. (2000). *Yaratılış ve Türeyiş*. İstanbul.
- Şenocak, E. (2015). Halk Anlatı ve İnanışlarında Mitolojik Bir Meyve: Nar. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Vol: 6, Issue: 20, p. (79-104).
- Taş, İ. (2002). *Türk Düşüncesinde Kozmogoni- Kozmoloji*. Konya: Kömen Yayınevi.
- Tural, S. (1999). *Tarihten Destana Akan Duyarlılık*. Ankara.
- Yakıcı, A. (2003). "İslamiyet Öncesi Türk Destanlarının Bilim ve Kültür Hayatına Etkisi Üzerine Bazı Düşünceler". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi Prof.Dr. Ahmet Bican Ercilasun'a Armağan*. 13: 411-420.
- Yakıcı, A. (2015). "Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Sözlü Kültür Ürünlerinden Yararlanma Yöntemleri", (Yayın Hzl. T. Simsek- B. V. Yıldız). *II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*. İstanbul: Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği.

EXTENDED ABSTRACT

Various events and beliefs in people's memories has survived to the present day by living in myths, legends, and various types of narrative. But once exposed to the cultures of their neighbor sort he impacts of later become acquainted with the culture. Therefore, it has been formed in the new text as well as changes in the existing text. But the mythological elements of living legends have survived transformed in to icons and symbols. These products are to be conducted or ally as transcribed after a certain time, often forgot ten and has been subject to some changes.

In this context in the second half of the 19th century, Turkish creation myths, edited by Radloff from the Altay Turks, is shaped around Turkish thought, the creation of the world and the universe, the human race de scent, and all of them for med the devil his evil.

The Epic of Yaratılış, prepared by Mustafa Necati Sepetçioğlu, is one of the first important works made in Turkey about the contem poraryinter pretati on of the mythic text. Mustafa Necati Sepetçioğlu gave a special importance to the Turkish mythology and folk culture in his works such as language, culture, civilization, art, literature, works of topics. He has revealed a new work by the name of Creation and The Descent by using Yaratılış, Türeyiş, Göç, Oğuz Kağan, Bozkurt, Şu and Ergenekon legends.

In this article, Altay Yaratılış Myth' edited by Radlof and Yaratılış Epic edited by M. Necati Sepetçioğlu, figurative elements in the surface structure in terms of comparative literature science (space, time, narrator, point of view, heroes, motives, plot) were examined considering. In The analysis carried out Type science, instrument science and text linguistic smethods and techniquesare the oretical ground work. Another objective of the study is to perform the extraction related to the structure of literature type of myths and legends.

In the text of Sepetçioğlu and Altay Yaratılış Myths, yet it has a start time that there is nothing. There is only one force created the universe, he is God. The space consists of as pace, there is only water in space. This universe was created from this water and soil. Then the man, man's material and spiritual environment has been created. Women have an important place in the life of Godin creation in spired by the Black Hana "Aka Ana" has a woman called. Even though devil has no outstanding features to Godit is not in power equivalent Kara Han. Because he is a man. People are not from a single parent, was urea from nine races.

In the text of Sepetçioğlu are the differences in naming gone of the most salient aspects. He has been replaced the naming in the Altay language with more commonly used name among the Turkey's Turks. For example, he used Ece instead of Eeciy and Doğanay instead of Toronoy. It also has different names for the help of God, epic text is longer than the original text. Text, concentrated with imagery and metaphor presented by making some excerpts from literary works. For example; On the second page of text into "a bloody rose in his mouth and bowl in hand meyer" is a piece of Yahya Kemal's Sound poetry. At the same time on the sixth page the word of Dadaloğlu "Edict of our mountains is the sultan." was changed as the word "If Ferman belongs God, the water is ours!". In the text it is possible to encounter many more similar examples.

The word "Kurbustan", which is in the Altay Yaratılış Myth, is not in the text of Sepetçioğlu. In the text, in the beginning God KaraHan (KayraHan), while A Person (Erlık) name, while it said it was also Ulgen of his name.

At the beginning of the Epic, Erlık is named as human being (perhaps acon fusion results) and then named as devil and has replaced Ehriman (the devil of Persian mythology). In the beginning of the text Sepetçioğlu also have chosento use the word man instead of Erlık.

The names of the help of God has changed but the functions remain the same. The words of Mandşire, GünAşan, Yapkara, Bodosungkü, Mai-tere which are given in the main text, in the text of Sepetçioğlu respectively Ulu Kişi, Şal-Yıme, AğcaDağ, Alma Ata, GökOğul. This point is same in the Erlık' sevil spirits. The evil spirits named as Albis and Şulmus has sprung in the text of Sepetçioğlu and they named as Al Karısı, Süpürgeli Cadı, Dev anası.

The name of the birde merged by the burning of the The Erlık' sanvil and bellows by The God is different. In the main text, the name of the bird is Kodoy bird while it's name is Kurday bird in the other text.

In both evil text, space is wide. Events initially passes in a place covered with water on all sides, it began to cross the sky and the ground after God created the world. Sky is characterised as a place where can be found goodness by its inaccessibility, while the wicked is characterised as a place where the wicked punished because of the underground dark appearance. In the text, the events that occurred during the creation of the world are given in chronological order by using large period of time. To show the similarity of the events in the epic text with some events in the history of Islamic history also shows that the link. It ist he person with the Ece and Doganay trip up to eating from the forbidden tree, causing them to be punished by taking over dress is a similar case with the Evil Cheated Hz. Adam and Hz. Havva Eve in the same way.

Starting from the analyzed epic texts; Mustafa Necati Sepetçioğlu has aimed to turn to folk literature for simplification of language of literature and language and nationalization of subject of literature, like Ziya Gokalp, and Ömer Seyfettin did. He has given more importance to evil from this product. Political and cultural developments has a great contribution to more interest in the Turkish epic.

Sepetçioğlu thought that Great Turkish Epic can be written, and then he has penned his work of Yaratilis and Tureyis to contribute to the work to be done in this direction. Radloff has edited The Epic of Yaratilis as the poetic in cases where transfer Altay Yaratilis myth as prose in his book is an action to make sign ifincant contributions to the epic writing. To be intertwined with the Mythology, that gives us knowledge of the values and experience through myth, is important in terms of under standing the universe.,human and society. Poets and writers, whobring surface the myths, will open new horizons for the people with this work.